

Грамадская платформа
“Выбірай.by”

Website: www.vybiraj.by
FB: facebook.com/vybirajby
E-mail: vybiraj.by@gmail.com

Public platform
“Выбірай.by” (“Elect.by”)

Website: www.vybiraj.by
FB: facebook.com/vybirajby
E-mail: vybiraj.by@gmail.com

Аналітычны дакумент па тэме: Аналіз зваротаў грамадзян у Палату прадстаўнікоў за перыяд 2012-2016 гг.

Аўтары: Вольга Гайдук, Master of Political Science;
Вольга Шумская, Bachelor of Political Science

Рэзюмэ

Звароты грамадзян у Палату прадстаўнікоў паступаюць з шасці абласцей рэспублікі і горада Мінска. Грамадзяне карыстаюцца прадстаўленым ім артыкулам 37 Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь правам ўдзельнічаць у вырашэнні дзяржаўных спраў як непасрэдна, так і праз свабодна выбраных прадстаўнікоў. Можна вылучыць **наступныя асноўныя тэмы зваротаў грамадзян у Палату прадстаўнікоў на працягу 2012-2016 года: прапановы аб змяненні заканадаўства, пытанні экалогіі, прыродакарыстання і чарнобыльскай катастрофы.** Для грамадзян таксама застаюцца важнымі наступныя пытанні: праблемы жыллёва-камунальнай гаспадаркі, забеспячэння законнасці і аховы правапарадку, працы і сацыяльнага забеспячэння. **Максімальная колькасць зваротаў грамадзян паступіла ў Палату прадстаўнікоў у 2014 годзе - 5721 зваротаў.**

У працэсе даследавання давялося сутыкнуцца з такімі **праблемамі**, як:

- недастатковы аб'ём інфармацыі ў вольным доступе (у прыватнасці, на афіцыйным сайце Палаты прадстаўнікоў і на афіцыйным сайце Нацыянальнага статыстычнага камітэта);
- адсутнасць канкрэтызацыі зваротаў грамадзян, у статыстычных матэрыялах выкарыстоўваюцца агульныя фармулёўкі. Да прыкладу, у зваротах грамадзян у камісію па пытаннях экалогіі, прыродакарыстання і чарнобыльскай катастрофы

няма яснасці, якая менавіта тэма больш за ўсё хвалявала грамадзян: агульныя пытанні экалогіі, ліквідацыя наступстваў чарнобыльскай катастрофы, льготы для ліквідатараў ці нешта іншае. Таксама няма яснасці ў фармулёўцы "іншыя пытанні" (датычна зваротаў грамадзян - якія менавіта пытанні адносяцца да гэтай групы);

- поўная адсутнасць дадзеных аб тэматычным размеркаванні за 2012-2014 гг. - за гэты перыяд даступныя толькі колькасныя дадзеныя па зваротах у камісіі, без дэталізацыі тэматыкі зваротаў.
- адсутнасць статыстыкі па рэгіёнах - няма інфармацыі аб тым, якія асноўныя тэмы хвалявалі грамадзян той ці іншай вобласці.
- інфармацыйна-аналітычныя бюлетэні не прытрымліваюцца адзінай формы аналізу інфармацыі аб зваротах грамадзян, ад сесіі да сесіі. У прыватнасці за 2016 год, апускаецца інфармацыя аб зваротах грамадзян у пастаянна дзеючыя камісіі, прадстаўленыя дыяграмы з-за някаснай візуалізацыі не дазваляюць убачыць статыстыку па зваротах грамадзян па абласцях рэспублікі.

Звароты грамадзян у Палату прадстаўнікоў у лічбах за 2012 - 2016 гг.

Грамадзяне Рэспублікі Беларусь, якія пражываюць як на тэрыторыі краіны, так і за яе межамі, могуць звярнуцца ў Палату прадстаўнікоў Рэспублікі Беларусь як пісьмова, так і вусна, г.зн. запісацца на асабісты прыём. Грамадзяне могуць звярнуцца наўпрост у пастаянна дзеючыя камісіі, альбо ў аддзел па працы са зваротамі грамадзян і юрыдычных асоб, альбо іншыя падраздзяленні Палаты прадстаўнікоў Рэспублікі Беларусь.

За перыяд 2012-2016 гг. колькасць зваротаў грамадзян змянялася наступным чынам:

Колькасць зваротаў у Палату прадстаўнікоў за пяць гадоў:

Прадстаўленыя дадзеныя за 2012 - 2016 гады паказваюць колькасць зваротаў грамадзян да дэпутатаў IV (дзясятай сесіі), V і VI (першай сесіі) скліканняў. Выбары ў Палату прадстаўнікоў прайшлі ў верасні 2012 года. Афіцыйна прадстаўленыя статыстычныя дадзеныя на сайце Палаты прадстаўнікоў паказваюць агульную колькасць разгледжаных зваротаў у пастаянна дзеючыя камісіі за 2012 - 2014 гг., у 2015 г. дадзеныя прадстаўлены ў працэнтных адносінах і ўведзена тэматычная разбіўка па пытаннях, пры гэтым у якія камісіі паступілі тыя ці іншыя пытанні - не ўдакладняецца.

Пачынаючы з 2016 года, на абноўленай версіі сайта статыстычныя дадзеныя аб зваротах грамадзян не паказваюцца. Дадзеныя па зваротах грамадзян можна атрымаць з сесійных бюлетэняў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь за 2016 г. У вольным доступе інфармацыйна-аналітычныя бюлетэні за 2016 год прадастаўлены: за I паўгоддзе 2016 г. (студзень - чэрвень 2016 г., дзявятая сесія) - даступная электронная версія Microsoft Word; чэрвень - кастрычнік 2016 г. (дзясятая сесія) - электронная версія ў фармаце PDF; кастрычнік - снежань 2016 г. (першая сесія) - электронная версія ў фармаце PDF. Сумуючы дадзеныя бюлетэняў, можна зрабіць выснову аб колькасці зваротаў, якія паступілі ў Палату прадстаўнікоў, аднак, дадзеныя за II паўгоддзе 2016 года аб колькасці зваротаў, якія паступілі з розных абласцей рэспублікі падлічыць дастаткова цяжка, бо на чорным фоне дыяграмы чорныя лічбы фактычна не бачныя (гл. мал. 1):

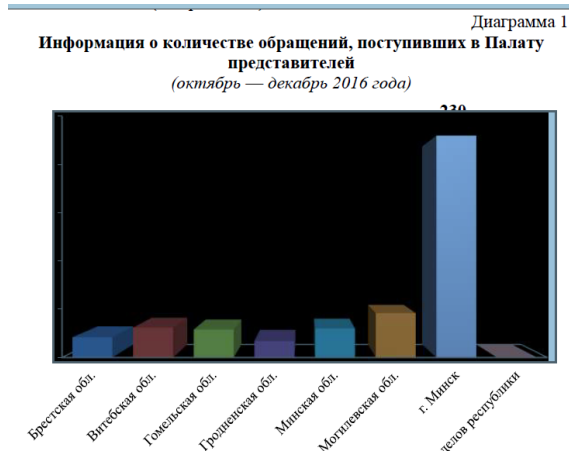
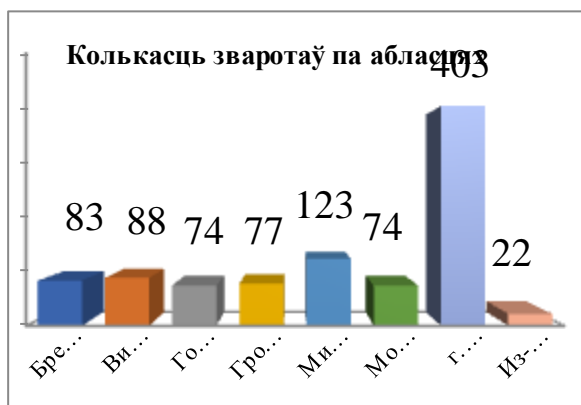

Рис. 1

Такім чынам, дадзеныя за II паўгоддзе 2016 года нельга назваць сапраўднымі, бо маюцца разыходжанні паміж дадзенымі, прадстаўленымі ў апісальнай частцы бюлетэняў і дадзенымі, атрыманымі шляхам капіявання надрадкавых дадзеных у дыяграме. Так пры падліку колькасці тых, хто звярнуўся ў Палату прадстаўнікоў ў 2016 годзе, агульная колькасць складала - 1386, пры падліку дадзеных шляхам капіявання па абласцях і г. Мінску - 1534.

Дадзеныя аб колькасці вусных і пісьмовых зваротаў, якія паступілі ў Палату прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь за 2012 - 2016 гг.

№	Адзел, камісіі	2012	2013	2014	2015	2016
1.	Адзел па працы са зваротамі грамадзян і юрыдычных асобаў	1383	1490	3166	Няма дадзеных на сайце ¹	374 (II паўгоддзе 2016 няма дадзеных)
2.	Стала дзеючыя камісіі	1778	1651	2476		557+180 (кастрычнік-снежань няма дадзеных)
3.	Падраздзяленні	139	50	79		13 (II паўгоддзе 2016 няма дадзеных)
	Пісьмовыя звароты	2826	2636	5301	3383	852+300+352
	Вусныя звароты	474	555	420	256	92+28+52
	У выніку:	3300	3191	5721	3639	944 +328+404= 1386

¹ <http://old.house.gov.by/index.php/7170,,,0,,,0.html>

Тэрытарыяльная актыўнасць грамадзян Рэспублікі Беларусь

Тэрытарыяльная актыўнасць за 2012 - 2016 гг. зваротаў у Палату прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь змянялася нязначна. **Максімальная колькасць зваротаў грамадзян паступае з г. Мінска.** Звесткі за 2016, як ужо адзначалася вышэй, носяць прыблізны характар, бо выніцы дадзеныя з прадстаўленых інфармацыйна-аналітычных бюлетэняў візуальным спосабам не заўсёды ўяўляецца магчымым.

Вобласць	2012		2013		2014		2015	2016
	1	2	1	2	1	2		
Брэсцкая	470	10	226	11	375	19	275	106
Віцебская	209	9	273	33	507	18	173	141
Гомельская	334	26	197	18	566	18	177	120
Гродзенская	120	8	144	9	318	7	120	111
Мінская	235	83	243	99	540	87	207	183
Магілёўская	176	30	199	39	330	18	162	139
Мінск	1237	308	1256	340	2404	253	1412	759
З-за межаў рэспублікі	25	0	98	6	261	0	82	28
Усяго	2826	474	2636	555	5301	420	2608	1534

1 – пісьмовыя звароты

2 – вусныя звароты

У працэнтных суадносінах колькасць зваротаў, якія паступілі за 2012 - 2016 гг. з Мінскай, Гомельскай і Брэсцкай вобласці прыкладна аднолькавая - 9 - 10%, крыху менш актыўнасць у выбарцаў з Магілёўскай вобласці - 7%, на апошнім жа месцы - Гродзенская вобласць - усяго 5% ад агульнай колькасці. Цікава, што грамадзянаў Беларусі, якія пражываюць за межамі краіны, таксама цікавіць дзейнасць дэпутатаў - зафіксавана 3% зваротаў з-за межаў рэспублікі.

Колькасць зваротаў па абласцях за перыяд 2012-2016 гг.

Розніца колькасці зваротаў грамадзян па абласцях звязаная з такімі прычынамі як: колькасць насельніцтва, актыўнасць грамадскіх арганізацый і актыўнасць самога насельніцтва. **Характэрна, што актыўнасць выбарцаў з Мінска / Мінскай вобласці і Гомельскай вобласці практычна ідэнтычная рэгіянальнаму размеркаванню актыўных арганізацый грамадзянскай супольнасці.**

Па дадзеных аналітычнага агляду «Грамадзянская супольнасць Беларусі: актуальны стан і ўмовы развіцця» Цэнтра еўрапейскай трансфармацыі ў Беларусі па стане на 1 студзеня 2017 года ў Беларусі зарэгістравана 2731 грамадскае аб'яднанне, 36 саюзаў грамадскіх аб'яднанняў і 31 прафсаюз. У гэтыя дадзеныя не ўваходзяць арганізацыі, якія зарэгістраваныя ў іншых арганізацыйна-прававых нормах, а таксама зарэгістраваныя за межамі Рэспублікі Беларусь. Як адзначаецца ў аглядзе, дзейнасць арганізацый грамадзянскай супольнасці ў большай частцы засяроджана ў Мінску і ў буйных абласных цэнтрах. Так, па дадзеных, якія прадстаўлены ў аналітычным аглядзе гаворыцца пра тое, што: «У апытанні прадстаўнікоў арганізацый, актыўна прысутных на ўзроўні рэпрэзентатыўных нацыянальных і тэматычных камунікатыўных платформаў, больш за палову рэспандэнтаў (57,3%) прадстаўлялі сталічныя арганізацыі, а сярод рэгіяналаў пазначылася найбольшая колькасць прадстаўнікоў арганізацый, якія дзейнічаюць у **Гомельскай вобласці (10,1%)**»¹. Паколькі многія грамадзяне звяртаюцца ў Палату

¹ Аналітычны обзор «Гражданское общество Беларуси: актуальное состояние и условия развития» Центр европейской трансформации. – 29.07.2017 https://eurobelarus.info/files/userfiles/5/CET/2017_Civil-Society-Belarus-RU.pdf

прадстаўнікоў не наўпрост, а апасродкавана праз грамадскія арганізацыі (дзе атрымліваюць юрыдычныя кансультацыі, дапамогу ў фармальным складанні звароту і г.д.), можна меркаваць пра наяўнасць пэўнай сувязі паміж колькасцю грамадзянскіх арганізацый і колькасцю зваротаў.

Палітычная сітуацыя і тэматыка зваротаў грамадзян у Палату прадстаўнікоў

Апісваючы палітычную сітуацыю ў Рэспубліцы Беларусь у 2012 - 2016 гадах, можна спыніцца на наступных, на наш погляд, важных палітычных і эканамічных падзеях, якія маглі аказаць уплыў на актыўнасць грамадзян і тэматыку іх зваротаў у Палату прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь.

2012 год - год выбараў у парламент Рэспублікі Беларусь. Выбары не былі прызнаныя АБСЕ, не адпавядалі агульнапрынятым еўрапейскім прынцыпам свабоды і дэмакратычнасці выбараў, пры гэтым у парламент не прайшоў ніводзін кандыдат ад апазіцыйных партый. У гэтым жа годзе быў выпушчаны на свабоду палітычны зняволены А. Саннікаў. Прайшла акцыя «Плюшавы дэсант» у знак пратэсту супраць парушэння правоў і свабод чалавека, пасля якой шведскага пасла фактычна выслалі з Рэспублікі Беларусь. У гэтым жа годзе былі расстраляныя В. Кавалёў і Д. Канавалаў, абвінавачаныя ў тэракце ў мінскім метро 2011 года, адразу праз некалькі дзён пасля вынясення рэзалюцыі Савета па правах чалавека ААН, у якой у катэгарычнай форме была выказана занепакоенасць сітуацыяй з правамі чалавека ў Беларусі. 2012 год стаў і цяжкім годам для эканомікі Беларусі: на працягу ўсяго года пераадольваліся наступствы крызісу 2011 года. МВФ не жадала вылучаць грошы для эканомікі, бо не выконваліся рэкамендацыі фонду. Таксама ў 2012 годзе прыступілі да абмену пасведчанняў пацярпелых ад катастрофы на Чарнобыльскай АЭС, іншых радыяцыйных аварый, ў ліпені 2012 годзе Беларусь і Расія падпісалі генеральны кантракт на будаўніцтва Беларускай АЭС. З 1 студзеня 2012 года запрацуе Адзіная эканамічная прастора на тэрыторыі Беларусі, Расіі і Казахстана.

У 2012 годзе грамадзяне звярталіся ва ўсе Сталыя камісіі Палаты прадстаўнікоў.

Рэйтынг зваротаў 2012

1 месца	Камісія па нацыянальнай бяспецы
2 месца	Камісія па пытаннях экалогіі, прыродакарыстання і чарнобыльскай катастрофе

3 месца Камісія па заканадаўстве

2013 год – гэта год, звязаны з важным этапам будаўніцтва атамнай электрастанцыі, стварэння фонду арэнднага жылля, аптымізацыі колькасці работнікаў дзяржаўных органаў, пачатку правядзення судовай рэформы. Гэты год лічыцца пачаткам прэзідэнцкай кампаніі 2015 года. Нацыянальны сход Рэспублікі Беларусь не адхіліў ні адзін з 183 законапраектаў, пры галасаванні не было зафіксавана ніводнага голасу «супраць». У гэтым жа годзе было скончана будаўніцтва новай рэзідэнцыі прэзідэнта - грамадзянская супольнасць і апазіцыя вельмі негатыўна аданілі гэта будаўніцтва. На рэзідэнцыю выдаткоўваліся бюджэтныя сродкі ў год, аб'яўлены годам беражлівасці, у краіне, якая пераадольвае цяжкі эканамічны крызіс. Беларускія ВНУ так і не змаглі ўвайсці ў «Балонскі працэс» па прычыне адсутнасці акадэмічных свабодаў у гуманітарнай прасторы краіны, а таксама пераследу студэнтаў і выкладчыкаў за іншадумства, за прымусовае ўступленне ў «Белую Русь» і БРСМ.

Рэйтынг зваротаў 2013

- 1 месца** Камісія па ахове здароўя, фізічнай культуры, сямейнай і моладзевай палітыцы
- 2 месца** Камісія па жыллёвай палітыцы і будаўніцтве
- 3 месца** Камісія па правах чалавека, нацыянальных стасунках і сродках масавай інфармацыі

2014 год быў насычаны падзеямі наступнага характару: год эканамічнай стагнацыі, адкладзеных структурных рэформаў, заблакаванай прыватызацыі, валютнага шоку, правалу па прыцягненні замежных інвестыцый і замарозкі рэальных даходаў. У 2014 годзе роля дзяржавы ў эканоміцы ўзмацнілася, такая роля аказала неспрыяльны ўплыў на канкурэнтаздольныя інстытуты эканамічнага развіцця і росту. Дыскрымінацыя сярэдняга і малога бізнэсу манапалістамі, ручное кіраванне курсу беларускага рубля, дэградацыя сістэмы адукацыі, адрыў яе ад рэальнага попыту на рынку працы, усе пералічаныя падзеі паўплывалі на настроі ў грамадстве і прывялі да актыўнай пазіцыі грамадзян. 2014 год стаў годам утварэння Еўразійскага Саюза.

Афіцыйны Мінск, які стаў пасярэднікам ва ўкраінска-расейскім канфлікце, на думку экспертаў, не справіўся з ускладзенай на яго роляй. Канфлікт стаў зацяжным. Перад

выбарамі 2015 года адбылася меркаваная адстаўка ўрада пад кіраўніцтвам Сяргея Сідорскага. Працягнулася палітыка «мяккай беларусізацыі».

Па дадзеных belstat.gov.by за 2014 год колькасць беспрацоўных, зарэгістраваных у ворганах па працы, занятасці і сацыяльнай абароне, і ўзровень зарэгістраванага беспрацоўя па абласцях і г. Мінску, прыкметна павялічыліся ў параўнанні з 2013 годам. Колькасць беспрацоўных ў 2014 годзе склала 24,2 тыс. чал., у 2013 годзе - 20,9 тыс. чал.¹

Дадзеныя belstat.gov.by датычна асноўных паказчыкаў грашовых даходаў насельніцтва за 2013-2014 года раскрываюць рэальныя, наяўныя грашовыя даходы насельніцтва, у працэнтах да папярэдняга года 2013 год - 116,3; 2014 год – 100,9².

Акрамя пачатку будаўніцтва другога энергаблока БелАЭС і заканадаўчых змяненняў датычна чарнобыльскіх ільгот, год характарызуецца валютна-фінансавым крызісам, прыняццем Дэкрэта № 5, які ўзмацняе патрабаванні да кіруючых кадраў і работнікаў арганізацыі, рэзкім зніжэннем колькасці студэнтаў вышэйшых навучальных устаноў. Па дадзеных belstat.gov.by колькасць студэнтаў на пачатак навучальнага года 2012-2013 года складала 428,4 тыс. чал., а на пачатак навучальнага года 2013-2014 года - 395,3 тыс. чал. Прычынамі такой сітуацыі, акрамя дэмаграфічнага фактару, з'яўляюцца зніжэнне прывабнасці вышэйшай адукацыі, адсутнасць акадэмічных свабодаў, зніжэнне аб'ёмаў фінансавання. 2014 г. таксама запомніўся напружанасцю ў расійска-беларускіх адносінах, ўсталяваннем мытных пастоў, праверкі і санкцыі супраць беларускіх тавараў.

Рэйтынг зваротаў 2014

- 1 месца** Камісія па пытаннях экалогіі, прыродакарыстання і чарнобыльскай катастрофе
- 2 месца** Камісія па заканадаўстве
- 3 месца** Камісія па адукацыі, навуцы і культуры

*Пісьмовыя і вусныя звароты грамадзян у Сталыя камісіі
Палаты Прадстаўнікоў за 2012 - 2014 гг.*

№	Камісія	2012	2013	2014
1.	Камісія па заканадаўстве	175	23	255
2.	Камісія па дзяржаўным будаўніцтве, мясцовым	52	50	69

¹ Национальный статистический комитет Республики Беларусь. Численность безработных, зарегистрированных в органах по труду, занятости и социальной защите, и уровень зарегистрированной безработицы по областям и г. Минску - 29.07.2017 <http://www.belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/solialnaya-sfera/trud/godovye-dannye/uroven-ofitsialno-zaregistrovannoi-bezrobotitsy-po-oblastyam-i-g-minsku/>

² Национальный статистический комитет Республики Беларусь. Основных показателей денежных доходов населения. – 29.07.2017 <http://www.belstat.gov.by>

	самакіраванні і рэгламанце			
3.	Камісія па нацыянальнай бяспецы	509	70	70
4.	Камісія па эканамічнай палітыцы	14	13	18
5.	Камісія па бюджэце і фінансах	22	68	42
6.	Камісія па аграрнай палітыцы	21	13	61
7.	Камісія па пытаннях экалогіі, прыродакарыстанню і чарнобыльскай катастрофе	263	23	1096
8.	Камісія па правах чалавека, нацыянальных зносінах і сродках масавай інфармацыі	159	128	142
9.	Камісія па адукацыі, культуры і навуцы	35	39	154
10.	Камісія па працы і сацыяльных пытаннях	88	96	108
11.	Камісія па ахове здароўя, фізічнай культуры, сямейнай і моладзевай палітыцы	82	554	109
12.	Камісія па прамысловасці, паліўна-энергетычным комплексе, транспарце і сувязі	26	23	26
13.	Камісія па жыллёвай палітыцы і будаўніцтве	144	152	137
14.	Камісія па міжнародных справах	15	15	37
	У выніку	1605	1467	2324

2015 год - гэта год выбараў прэзідэнта Рэспублікі Беларусь. У прэзідэнцкай кампаніі ўпершыню з'явілася жанчына, якая прэтэндавала на вышэйшую дзяржаўную пасаду - лідар грамадзянскай ініцыятывы «Гавары праўду» Таццяна Караткевіч. Мінск стаў цэнтрам ўрэгулявання расійска-ўкраінскага канфлікту. Святлана Аляксеевіч атрымала Нобелеўскую прэмію ў галіне літаратуры. У 2015 годзе ў сувязі з Указам Прэзідэнта №22, паводле якога ўсе тавары, увезеныя ў Беларусь з тэрыторыі Мытнага саюза, павінны мець сертыфікацыю, абвастрыліся праблемы індыўідуальных прадпрымальнікаў. Таксама ў 2015 годзе Беларусь была прынята ў Балонскі працэс. 2015 год - гэта год выхаду ў свет Дэкрэта №3 “Аб папярэджанні сацыяльнага ўтрыманства”.

У 2015 годзе грамадзяне ў сваіх зваротах у Палату прадстаўнікоў ўнеслі прапановы аб змяненні заканадаўства, аб забеспячэнне законнасці і аховы правапарадку. Грамадзян таксама хвалявалі пытанні працы, сацыяльнага забеспячэння, аховы здароўя.

Рэйтынг зваротаў 2015

1 месца

прапановы пра змены заканадаўства

2 месца	іншыя пытанні
3 месца	пытанні забеспячэння законнасці і аховы правапападку

*Тэматыка пісьмовых і вусных зваротаў грамадзян
у Палату прадстаўнікоў ў 2015 г.*

№	Тэматыка	2015
1.	Прапановы аб змене заканадаўства	52%
2.	Забеспячэнне законнасці і аховы правапарадку	8%
3.	Праца, сацыяльнае забеспячэнне, ахова здароўя	6%
4.	Жыллёва-камунальная гаспадарка, пытанні экалогіі і аховы навакольнага асяроддзя	5%
5.	Аб тлумачэнні законаў, зваротах у Канстытуцыйны Суд Рэспублікі Беларусь	5%
6.	Адукацыя, навука, культура і спорт	1%
7.	Эканоміка, аграпрамысловы комплекс, прамысловасць, будаўніцтва	2%
8.	Іншыя пытанні	21%
	У выніку	100%

У 2016 годзе адбыліся выбары ў Палату прадстаўнікоў Рэспублікі Беларусь, якія былі прызнаныя Еўрапейскім Саюзам. У парламент краіны прайшлі 2 апазіцыйныя кандыдаты. У гэтым жа годзе былі знятыя санкцыі Еўрасаюза і прадоўжыўся крызіс у расійска-беларускіх адносінах. У Рэспубліцы Беларусь прайшла грашовая рэформа - дэнамінацыя беларускага рубля, адзначалася 30-гадовая гадавіна Чарнобыльскай трагедыі. У сацыяльна-эканамічнай сферы працягнуўся рост тарыфаў на паслугі жыллёва-камунальнай гаспадаркі, а таксама працягнуўся збор падаткаў па Дэкрэце № 3 "Аб папярэджанні сацыяльнага ўтрыманства», пад дзеянне якога патрапілі самыя неабароненыя і бедныя пласты насельніцтва.

У 2016 годзе грамадзяне звярталіся ў Палату прадстаўнікоў па такіх пытаннях, як змяненне заканадаўства, жыллёва-камунальная гаспадарка, забеспячэнне законнасці і аховы правапарадку, будаўніцтва (гл. табліцу "Тэматыка пытанняў, якія ўтрымліваюцца ў вусных і пісьмовых зваротах грамадзян, якія паступілі ў Палату прадстаўнікоў ў 2016 г. ").

Рэйтынг зваротаў 2016

1 месца	іншыя пытанні
2 месца	прапановы пра змены заканадаўства
3 месца	пытанні забеспячэння законнасці і аховы правапарадку

Тэматыка пытанняў, якія ўтрымліваюцца ў вусных і пісьмовых зваротах грамадзян, якія наступілі ў Палату прадстаўнікоў ў 2016 г.

Тэматыка пытанняў	Колькасць зваротаў	У %
Эканоміка	24	1,4
Пытанні транспарта і дарожнага будаўніцтва	6	0,3
Жыллёва-камунальная гаспадарка	6	0,3
Будаўніцтва	121	7,1
Аграпрамысловы кодэкс	20	1,1
Пытанні экалогіі і аховы навакольнага асяроддзя	21	1,2
Гандаль і грамадскае харчаванне	6	0,3
Пытанні аховы здароўя	31	1,8
Пытанні адукацыі і навукі	13	0,7
Культура і спорт	6	0,3
Пытанні працы	27	1,6
Сацыяльнае забеспячэнне	70	4,2
Вайсковыя пытанні	13	0,8
Пытанні забеспячэння законнасці і аховы правапарадку	235	14
Прапановы пра змены заканадаўства	393	23,4
Аб тлумачэнні заканадаўства Рэспублікі Беларусь	89	5
Звароты ў Канстытуцыйны Суд Рэспублікі Беларусь	26	1,5
Іншыя пытанні	569	35
У выніку	1676	100

Параўноўваючы 2015-2016 год па тэматыцы зваротаў (гл. Табліцу ніжэй) можна прыйсці да высновы, што грамадзян актыўна цікавіць тэма заканадаўчага працэсу ў нашай краіне, а менавіта змены «непрацуючага, несправядлівага, састарэлага» заканадаўства. Высокая доля зваротаў у раздзел «іншыя пытанні», аднак не ўдакладняецца іх змест - можна меркаваць, што гэтыя пытанні звязаны са скаргамі на несправядлівае налічэнне падатковага збору, згодна з т.зв. «дэкрэтам пра дармаедаў». Статыстыка апошніх двух

гадоў пацвярджаецца і колькасцю зваротаў грамадзян у камісію па заканадаўстве ў 2012 - 2014 гг.

Такім чынам, можна зрабіць выснову аб тым, што грамадзяне Рэспублікі Беларусь у сваіх зваротах найбольш рэагуюць на агульную ўнутраную палітыка-эканамічную сітуацыю, што пагаршае ўмовы жыцця. З-за адсутнасці паўнаважнай статыстыкі датычна ўспрыняцця грамадзянамі сітуацыі ў краіне, немагчыма ўстанавіць дакладную залежнасць паміж пэўнымі падзеямі і дынамікай зваротаў у парламент.

Заклучэнне

Грамадзяне Рэспублікі Беларусь карыстаюцца сваім правам звароту ў парламент з разліку 1: 3000 чалавек. У сувязі са змяненнем фармату ўтрымання статыстычных дадзеных немагчыма вылучыць звароты, якія паступілі асабіста альбо наўпрост да пэўнага дэпутата, а ў сувязі з гэтым ацаніць узровень даверу і індывідуальнай пазнавальнасці дэпутата ў выбарцаў (напрыклад, у існуючых дадзеных прыводзіцца толькі агульная колькасць зваротаў, без размежавання іх на звароты у парламент і звароты да канкрэтных дэпутатаў), а таксама ацаніць выніковасць іх працы. Ускосна можна вызначыць, што грамадзяне слаба задаволены працай дэпутатаў і не вераць у іх магчымасці вырашыць праблемныя пытанні.

Нацыянальнае апытанне 2014 года Незалежнага інстытута сацыяльна-эканамічных і палітычных даследаванняў закранула пытанне аб тым, ці выконвае дзяржава і ў якой

меры свае абавязкі перад грамадзянамі Беларусі. Вынікі адказаў грамадзян наступныя: па большай частцы не выконвае - 22,4%, па большай частцы выконвае - 30,3%, у роўнай меры - колькі выконвае, столькі і не выконвае - 33,6%. Не змаглі адказаць - 1,3% і ў поўнай меры выконвае - 6,6%.

Ухіл размеркавання зваротаў у бок сталіцы і Гомеля паказвае неабходнасць павелічэння колькасці і паляпшэння якасці працы грамадскіх арганізацый і іншых буйных гарадоў і абласцей. Мяркуючы па тэматыцы зваротаў, асноўны ўпор у сваёй працы як грамадскім арганізацыям, так і палітычным партыямі варта рабіць на юрыдычную падтрымку грамадзян, якія хочуць змагацца за аднаўленне сваіх правоў (напрыклад, кансультацыі па пытаннях парушэння працоўных правоў, абарона ад гвалту з боку супрацоўнікаў сілавых структур і г.д.). Як паказвае практыка, дапамога прафесіяналаў разам з актыўнай падтрымкай СМІ ў многіх выпадках прыводзіць да ўдалых вынікаў. Можна ўспомніць гомельскае і мінскае аддзяленні прафсаюза РЭП, якія праявілі надзвычайную актыўнасць па юрыдычнай абароне грамадзян ад дэкрэта «пра дармаедаў» і не толькі дапамаглі многім простым грамадзянам, але і сур'ёзна павысілі свой рэйтынг і палітычную вагу (што ўскосна пацвярджаецца заведзенай летам 2017 г. крымінальнай справай на яго кіраўнікоў).

Як відаць з статыстыкі зваротаў, акрамя вышэйзгаданай тэматыкі, грамадзяне больш за іншых тым цікавяцца пытаннямі жылля і ЖКГ, аховы здароўя, экалогіі, сацыяльнай абароны. Цікава, што вялікая колькасць людзей дасылае ў парламент свае прапановы і заўвагі з нагоды паляпшэння заканадаўства, што паказвае разуменне грамадзянамі непасрэднай функцыі парламентарыяў - заканадаўчай, а не проста просяць дапамогі па якіх-небудзь бытавых пытаннях. У той жа час камісія па бюджэце і фінансах ці ж стаіць на апошнім месцы, або наогул не згадваецца ў статыстыцы - большасць грамадзян пакуль што не разумеюць, што фармаванне дзяржаўнага бюджэту не абстрактнае, што яго прымаюць дэпутаты, і што ў сілах выбарцаў паўплываць на размеркаванне дзяржаўных фінансаў. Ці ж не вераць, што да іх прыслушаюцца.